

moči: a bilo nam je vendar drugače pri srcu, nego doma na vrtu pod hruško ali jablano.

Te visoke smreke, ta hladni zrak, ta mehki mah, ta skrivnostni mrak, vse to je mogočno tiščalo nam na srce.

Veje so se zibale, in solnčni žarek je sem ter tja šinil do nas in zazdelo se nam je, da je pogledal gozdni duh izmed vej. Srpo gledamo, sapo zadržujemo, nekaj vidimo, giblje se, svetlo gleda, premika se med temnimi vejami. — Kaj je neki? Lepa verica je, — oh in še druga pri njej.

Res, nehoté človeka vleče, da si misli v naravi razna bitja, ali vsaj razne, a čudne, posebne moči, katerih še ne pozna do dobra. V istini pa takih nadnaravnih močij v stvareh samih ne more biti. Prevdarimo!

Samo po sebi se umeva, da so vse moči v stvareh od Boga. Kolikor močij je vsaka stvar od stvarnika dobila, toliko jih ima, ne več ne manj. S temi naravnimi močmi dela stvar in delo ne presega močij.

Človek je tudi stvar božja, ima res lepe darove in moči od Boga in prav izredna dela more zvrševati, vendar tudi njegova dela ne presegajo njegovih močij, ker čin ne more biti večji kot vzrok.

Človek ima razum, spoznava naravne moči po drugih stvareh, zbira, družuje in sebi v prid obrača, saj je on postavljen čez stvari, da mu služijo.

Kolikor bolj napreduje v spoznanju, toliko bolj more naravne moči drugih stvari sebi v prid obračati.

Vse nove iznajdbe v mehaniki ali strojih, fiziki, kemiji, — vse te odkrivajo nove

naravine moči in kažejo, kako naj je rabimo. Koliko znajo ljudje v našem času, česar pred sto leti niso znali! N. pr. železnica, telegraf in telefon, sploh uporaba elektrike in magnetizma itd.

Ali poznajo naši naravoslovci že vse moči v naravi?

Ne vseh, ne vsestransko — ne natanko. Za to smemo še prav lepih novih iznajdeb pričakovati, na katere zdaj še misliti ne moremo, in takrat se nam bo zdelo čisto naravno, kar še danes občudujemo.

Napredek ta se vrši vedno. A skoraj gotovo tudi najučenejši ljudje v najbolj razsvetljenih časih vseh naravnih močij ne bodo mogli niti spoznati niti rabiti.

Ko bi pa kedaj tak čas prišel in bi narasli naravni vedi: fizika, kemija do vrhunca, ako bi celó do pičice povedali, koliko močij ima narava, koliko premore sama po raznih naravnih zvezah in spjinah, tedaj bi poznali vse naravine čine ali pojave. Vse pa, kar bi se ne zlagalo s temi zakoni, česar bi te moči ne premogle, razglasila bi taka veda kar odločno in jasno za čeznaravne čine.

Ako tudi nikdar ne pride tisti srečni dan za naravne vede, da bi poznali vse naravine sile in moči, vse zakone in zveze, vendar je gotovo, da imajo te moči določene meje, da so končne, odmerjene, da te meje in mere ne morejo prekoračiti. Onkraj te meje ne morejo biti in delovati naravna bitja.

Kaj pa je onostran te meje? Božja vsegamogočnost.

Ta podlaga je trdna, gotova in varna, in s tega stala bomo gledali, merili in sodili spiritizem in njegova dela. (Dalje.)

Šola in življenje.

(Piše dr. Fr. L.)

I.

Med raznimi dobami v življenju omikanega človeka ni nobena osodnejša od one, v kateri stopa iz »šole v življenje«, kakor pravimo na-

vadno. Pri tem pomeni beseda »šola« vse vzgojevanje, katero smo prejeli od drugih ljudij, a »življenje« nam pomeni samostojno, lastno in zavedno naše delovanje, ko stojimo tako v človeški družbi, kakor stojé drugi naši vrstniki. Komu

ni ta doba živo v spominu, ako jo je preživel, in kdo se ne ozira z nekakim strahom v prihodnost, ako te dobe še ni prekoračil?

Oni, ki so jo preživeli, ozirajo se nazaj na prijazna mlada leta, na brezskrbnost, na bujno domišljijo, na ognjevito navdušenost, ki je je takrat navdajala. Ker niso imeli sami skrbij za svoj obstanek in niso čutili, kako je morebiti drugim ta obstanek delal skrbi in težave, živeli so v nekaki neodvisnosti in prostosti, kakor bi bili sami kralji in tako prostodušno, tako samosvestno so tudi presojevali vse okrog sebe, kakor bi oni sami bili središče vsega sveta. O ničeva, in vendar tako srečna domišljija! Kako so v bujni domišljiji sanjarili o sedanjosti in bodočnosti! Kako se jim je ves svet zdel krasno igrališče, pred katerim je treba samo oči odpirati in za zabavo gledati krasne in prijetne slike! »Svet! kako bi mogel biti hudoben, kako neki pametnejši, nego smo mi mladi? Saj prav zato, ker smo mladi, vemo več in gledamo dalje, nego starejši, kajti ti so že iz davnih, zastarelih in nerazsvetljenih časov. Kaj je starost družega, nego omejenost, priprostost in kratkovidnost? Zlasti pa je zato celó zaničevanja vredna, ker neče priznavati nam mladim tiste veljave in prednosti, katera se nam spodobi.« Ponosna je mladost tako govoreča, pa tudi vé, kaj pravi. Bodočnost — kako bi mogla drugačna biti, kakor srečna in vesela? Kako bi se moglo zgoditi, da ne bi postali mladeniči veliki možje, in deklice — imenitne gospe v svilenih krilih in sprehajajoče se v veličastnih gradovih? Srce je vedno polno, največkrat veselo, lahek je korak, rožna je pot, jasno je nebo v mladosti.

Ali — pride čas, ko potrka na mladeniča vprašanje: Kam? Kam se obrneš? Kateri stan si izbereš? Prva težava ga je srečala; dvom, negotovost in strah ga začnejo obletavati, in hudo mu je pri srcu, prav hudo. »O, da bi že bil izbran — ta sitni stan! Kaj naj si izberem, koga naj slušam? Ali svoje nagnenje, ali svoje stariše, ali svoje tovariše?« In neskušena deklica, ko pridejo razne skušnjave, razne želje, ko se ponujajo — vsaj navidezno — razne prilike, da na-

stopi pot v življenje: kam, za kom naj gré? Ali naj posluša svojo pamet, ali svoje srce, ali naj se ozira na krepost, ali naj hrepeni po obetajočih se prijetnostih v bogastvu in časti? Ali naj se sploh ogne vsem težavam in nevarnostim zakonskega stanú? Tako premišluje deklica, stoječa pred vprašanjem: Kam?

Treba se je odločiti, korak je treba storiti, korak v — življenje. Kako kmalu se pokaže prememba in se vidi razloček med poprej in potem! Človek se takrat prvič popolnoma zavé, kaj je šola in kaj je življenje. Skrbi prihrjuje nadenj, kakor ob poletnem večeru nadležni mrčesi, tesne spone tistega stanú ga ukleonejo, ki ga je izbral, čuti dan na dan, kako je odvisen, kako je omejen. Minila je svoboda, minila je prostodušnost, minila je lahkoživost. Tako mora korakati, kakor mu drugi veleajo. Paziti mora, da se ne zmanjša vsakdanji kruh, ozirati se mora mož na ženo, na otroke, na sorodnike, na znance, na predstojnike, na botre, na postavo, na volitve, na časopise, na veselice, na javno mnenje, na dobre in hudobne jezike... cela vrsta samih ozirov — ogromen izraz bridke odvisnosti, izraz, kakoršnega nimaš niti v najtežavnejšem matematičnem ali fizikalnem dokazu. »O življenje, kdo bi bil mislil, da si tako tesno, sitno, prozaično!« vzdihuje novinec v prvih težavah.

Polagoma se privadi, kakor se vol privadi jarma, in čili konj uzde. Mnogokrat mu pač uhaja pogled na srečno mladost, a zaveda se, da tako mora biti, da je takšna volja stvarnikova, in tako začenja spoznavati, da ima tudi življenje marsikaj prijetnostij, samo da jih zna modro iskati in še previdneje uživati. Bog je namreč dal vsaki dobi poseben značaj, napolnil mu je posebno kupico z veseljem, in drugo je napolnil z grenkoto: srečen oni, ki zna po volji božji uživati eno in se mirno dotakne tudi druge.

Kdor je že vstopil v življenje in pozna njegove dobre kakor slabe strani, on dobro vé, kako zeló je sreča v življenju odvisna od mladosti, od šole. Tu velja: kakor si postelješ, tako bodeš ležal. In mnogi, mnogi obžalujejo, da niso bolje

porabili svoje mladosti, da niso bolje prevdarili, ko so hoteli stopiti v življenje, da niso bolje izbrali si svojega stanu, da so premalo ravnali po pameti in preveč po svojem srcu. Kdo tega ne vé, kdo ne sliši takih tožeb dan na dan?

Rečemo pač lahko, da je srečen, kdor lahko še izbira, kdor ima bodočnost še v svojih rokah. A kaj pomaga, naj jo tudi prav izbrati more, ako je pa prav izbrati neče ali pa ne zna. Seveda, onemu ne bode nihče pomagal, kdor prav storiti neče, a pomagati je treba onim, ki prav storiti ne znajo. Preveč ljubim mladino, da bi hotel o njej reči: »Neče prav storiti.« Rajše se tolažim, rekoč: »Ne zna, ne vé, ni poučena.« In tako je tudi res največkrat. O mnogih zelo važnih zadevah življenja, o najvažnejših vprašanjih je mladina ali nepoučena ali pa zavedena v zmote. Mnogokrat si mislim gredoč mimo trume mladeničev, poslušajoč sredi mladega sveta razne pogovore in premišljuječ o čudnih njegovih nazorih: »O, da bi vi bili deset let starejši!« Verjemi mi mladenič in verjemi neskušena deklica: ko bi bila deset let starejša, ko bi imela za seboj kos življenja, kako vse drugače bi vidva govorila, kako drugače bi sodila!

A česar ne poznajo mlajši, to jim morajo razložiti odrasli ljudje, o tem je morajo poučiti in tako je voditi po pravi poti.

Zato si je »Dom in Svet« stavljal tudi nalogo, da bode poučeval o življenju, kakor more koristno biti mladini. Lansko vabilo na naročbo pravi med drugim: »Mladeniča vidim, poslavljajočega se od očetove hiše. Mati si briše solze, očetova roka ga blagoslavlja. Oba pa tare skrb, kdo bode sina, odhajajočega z doma v svet, spremljal, čuval in vodil. In taka skrb ni prazna. Mnogokrat še huje tekó solze, ko se je sin povrnil izmed sveta na dom očetov. . . . Dom in Svet želi biti zgoraj omenjeni vodnik.«

Lepo je navduševati za ljubezen do domovine, vzvišeno je vnemati za vedo, in častno je, delati za umetnost. A sreča posameznikova je največkrat odvisna od drugih ozirov, od drugih resnic, kakor nam jih ponujajo omenjenih vrst sestavki. Ti oziri in te resnice so obče

človeške, ne veljajo samo za Slovenca ali Hrvata, ampak za vsakega človeka. In kdo ne vé, da smo poprej ljudje, nego smo Slovenci ali Nemci? Kdo ne vé, da večinoma ne postaja Nemec po drugi poti srečen, kakor Slovenec.

S takimi oziri, s takimi resnicami nameravamo pečati se v teh sestavkih. O onih skušnjah torej, onih opazovanjih, onih prevdarkih bom pisal, ki poučujejo o življenju. Namen teh spisov je, da bi mladi čitatelji dobro prevdarjali ter tako s treznim premišljevanjem utrdili si svojo srečo. Odrasli in skušeni čitatelji pa se bodo na marsikaj spomnili iz svojega življenja in tako razbistrili svoje spoznanje in prepričanje, h krati pa bodo povzbujeni, da bi v svojem krogu in po svojih močeh delovali za srečo dragih nam mladeničev in nežne ženske mladine.

Tem sestavkom sem dal nadpis »šola in življenje«, ker se mi je zdel najprimernejši. Voditi in kazati hočejo iz šole v življenje, pojasnjevati hočejo ona nasprotstva, ki se kažejo med šolo in življenjem, bodi si, da se šola ne vjema z življenjem in njegovimi potrebami, ali da življenje samo krene na drugo pot, nego bi smelo. Tako upam, da bom koristil šoli in življenju, mladim in odraslim.

Mladi čitatelj pa naj se nikar ne boji, da bode zašel v samo strogo versko premišljevanje, kakoršno sliši lahko mnogokrat v cerkvi. Prepričan sem, da moremo tudi iz pameti in skušnje v prav mnogih slučajih spoznati, kaj je pravo in kaj ni. In na to se bom oziral tukaj. Ako se bode pa naše razgovarjanje vjemalo z verskimi nauki, ali bode to napačno? Ali je le to resnično, kar veri nasprotuje? Naš list ima gledé prepričanja trdno in neomahljivo stališče v sveti katoliški veri. Ta vera se vjema popolnoma in vseskozi s pametjo, in pamet sama, opirajoča se na to vero, je podobna človeku, stoječemu na visoki gori in razgledajočemu na okoli. Kako vse drugačen, koliko obširnejši, veličastnejši in jasnejši je ta razgled, nego je s tesne doline, obdane z visokimi gorami! Vera nas dviga v prosto nebeško višavo, od koder gledamo z bistrim očesom na nebo in zemljo. Sama pamet

se le prerada zagleda v samo zemljo, kakor da bi neba nad njo ne bilo. — Poleg tega ima pa naš list tudi namen, kazati, kaj velewa npravni zakon v življenju in v slovstvu. Tudi tega načela se ne sramuje, marveč s tem si pridobiva in prislužuje ime: npravno dober list.

A govoril bom prostodušno o najvažnejših zadevah v življenju, naj so dobre ali slabe. Dobro bom priporočal, slabe karal in odganjal. Naš list, namenjen mladini, ki se napotuje v življenje, ne more govoriti samo o nedolžnih rečeh, ne more se ogniti nekaterim razmeram, katere spoznavajo le odrasli. Govoril bom

o teh po strogi pameti in po zanesljivih in potrjenih načelih. Ako se bode kdo hotel nad tem spodtikati, naj se spomni namena teh spisov.

Mnogovrstno in mnogolično je življenje. Opisovano je neštivilnokrat, opevano, slikano, razlagano. Nad to mnogoličnostjo plavajo pa večne resnice, kakor zvezde in solnce nad zemljo. Le kdor se ozira na te resnice, spoznava prav življenje. Pa tudi le tisti, ki umeva do dna našo naravo, umeva razne slike v življenju in se ne čudi temu, kajti on vé, da povsodi se javi jeden in isti — človek.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Knjige „Maticе Slovenske“ za leto 1888.

Označivši konec lanskega letnika ob kratkem delovanju »Maticе Slovenske«, moramo sedaj pregledati tudi knjige, katere nam je Matica podala. Kakor lani, tako začenjamo tudi letos z zabavnimi knjigami. Teh smo dobili letos dvoje.

„Prihajač.“ Povest. Gaslo: „Naglica nikjer ni prida.“ Spisal Fr. Dolinar. V Ljubljani, 1888. Tiskala R. Miličeva tiskarna. 8°. Str. 104. Cena 30 kr. Zabavne knjižnice III. zvezek. — Ta povest je dobila nagrado iz ustanove Tomšič-Jurčičeve, kot najboljša »Matici« poslano pripovedno delo. Upam pa tudi trdno, da je bodo mnogi Slovenci veseli.

Vas Dramlje je bila kaj srečna in mirna kranjska vas, dokler se ni naselil v njej mladi štacunar, Janez Stržen — prihajač. Ker takoj s prva spozna, da mu ljudje ne bodo prijazni, sklone napraviti razpor med najveljavnejšima hišama, in te sta bili krčmarja Mejača, h krati župana, in pa soseda Čedina. Bila sta si gospodarja trdna prijatelja in pričakovalo se je lahko, da se bodeta hiši še trdnejše zvezali, ker je Čedinov sin Peter nameraval vzeti Mejačevo Minico. Strženu se je kmalu posrečilo razpreiti oba soseda zaradi par smrek, katere je dovolila posekati krčmarica, dasi sta bili Čedinovi. S tem se je vnel prepir, soseda sta se sporekla, Stržen ja je hujskal, in razpor je postal neozdravljiv, ker je Stržen znal županici prikupiti se in se delal, kakor bi rad dobil Minico. Županici je bilo to všeč, ker si je želela gosposkega zeta. Stržen dobi tudi sina županovega, doslej vrlega Tineta, na svojo stran, začne se slabo pajdaštvo,

zapravljanje in popivanje, in vse postane še hujše, ko napravi Stržen sam gostilno in vzame svojo sestro Rozo, v slabih lastnostih enako bratu, k sebi za gospodinjstvo. Roza skuša Tineta ujeti v svoje zanjke in tudi posreči se jej deloma, tako, da se pošteni fant skoro ves spridi, zane-marja dom, in beli lase starišem. Tako daleč zaide, da hoče skrivaj prodati koš očetove semenske detelje; a ko se napravi na delo, zaloti ga, ne vedoč, kdo je tat, oče njegov, udari ga skoro za smrt, da sin komaj ozdravi. A ozdravel ne more več strpeti doma, gre v vojake, v vojsko na Laškem, kakor je prej šel Peter ne rado-voljno, ampak potrjen. Ne dolgo potem umrje oče Mejač zadef od mrtvouda, in sedaj se pričnó za Minico hudi dnevi, gospodarstvo pa gre grozno slabo pot. Vdova Mejačeva se uda pijančevanju. V najhujši stiski pride rešitev. Po laški vojski leta 1866 se vrneta oba mladeniča — Tine je bil rešil Petru življenje — domov, polagoma se zvrši sprava, in Peter dobi svojo nevesto Minico. Pa tudi Tine ne ostane prazen. Poznala sta se že poprej s Franico, hčerjo priprostega, a premožnega Lojzeta: ta prinese k Mejačevi obožani hiši denar, in tako se vse lepo poravnava, ker je hudobni Stržen ustrelil samega sebe — zašedši v hude zadrege. Tak je »prihajačev« konec.

Ta povest ni sicer brez nedostatkov, a menim, da te prav dobro zakrivajo mnoge prednosti. Komu ne bi ugajal čvrsti narodni govor, ki je pri-jeten, kakor so nam tudi všeč vrle in zdrave kmečke postave: Peter, Tine — fanta, da jima ni daleč na okrog para, posebej Tine, ki tako ju-naško izbrisuje svoj madež, Minica, ki se kaže značajno deklico in pokorečo se za nekoliko nezvestobo, Lojze in njegova Franica: da, to so naši ljudje! Glavna oseba Stržen je tudi risan na-